

Sukupuoli, koulumenestys ja kouluviihtyvyys peruskoulussa

**Sukupuoli päiväkotien ja koulujen
arjessa –seminaari**

TANE ja OKM/Säätytalo, 16.5.2013

**Matti Rimpelä
dosentti/Tampereen yliopisto**

Virikkeeksi tuore tutkimus

Tanja Äärelä: *"Aika paljollon vaikuttaa minkälainen ilme opettajalla on naamalla"* – Nuoret vangit kertovat peruskouluajoistaan.

Acta Universitatis Lapponiensis 242. Rovaniemi 2012.

- ” Yhtä lukuun ottamatta kaikki haastatellut olivat koulupudokkaita, ...
- ...vankilaan tuomitut nuoret arvioivat peruskoulun olleen epäoikeudenmukainen paikka.
- Ensimmäisinä kouluvuosinaan he olivat kokeneet intoa ja oppimisen iloa ja yrittäneet tietoisesti sopeutua koulun vaatimukseen,...
- **mutta kouluvuosien edetessä he olivat alkaneet tuntea itsensä yhä huonommiksi koululaisiksi ja ihmisiksi.**

- ...nuoret vangit antoivat **kiitosta** muutamille alaluokkien **luokanopettajille**, jotka olivat tuntuneet aidosti välittävän koululaisista, jotka kipuivat käyttäytymisellään
- **Monelle yläkouluun siirtyminen oli taitekohta, joka oli lisännyt räjähdysmäisesti vaikeuksia sekä laajentanut ongelmien kenttää.**
 - Opettajat olivat vieraita ja vaihtuvia,
 - koulupäivät olivat muuttuneet hyvin rangaistuskeskeisiksi ja
- nekin oppilaat, jotka olivat pärjänneet kohtuullisesti vielä alaluokilla, olivat alkaneet käyttäytyä huonommin ja irtaantua koulusta. (Äärelä 2012)

- ...he olisivat pysyneet paremmin kiinni koulun toiminnassa, jos he olisivat saaneet tuntea tulevansa **hyväksytyiksi** luokka- ja kouluyhteisönsä jäseninä, **puutteistaan huolimatta**.
- Kun vaikeudet ovat suurimmillaan, on opettajan suhtautuminen erityisen merkityksellistä.
- ...jo se, että opettaja **puhuttelisi arvostaen ja valvoisi** asetettuja rajoja **oikeudenmukaisesti**, olisi saanut heidät pysymään paremmin koulussa, (Äärelä 2012)

Mitä ajatuksia nämä tulokset virittävät?

Ydinkysymyksiä ovat

- **lasten kohtaaminen**
- **peruskoulun rakenne**
- **lapsen tunteminen ja tukeminen erityisesti silloin, kun hän ja tai hänen kotinsa on erilainen**

Sukupuoli – oppimistulokset - kouluviihtyvyys

- Ollut keskustelun teemana oppivelvollisuuskoulun alusta alkaen
 - Seitsemän veljestä/lukkarin koulu
 - Kaikki oppilaat poikia
 - Muuten haasteiden ydin samaa kuin tänään?
- Kaksi näkökulmaa
 - **Yleinen**
 - Tytöt ja pojat keskimäärin
 - **Erityinen/ongelmalähtöinen**
 - huonot oppimistulokset: pojilla enemmän kuin tytöillä
 - häiriköinti: pojat enemmän kuin tytöt

1970-luvulta alkaen kasautunut runsaasti tutkimusta

- Sukupuolitarkastelu **poikien näkökulmasta jäänyt ohueksi**
 - Kuvailua, vähän syvempää analyysia
 - Syvempää tarkastelua tyttöjen näkökulmasta
- Ainoa laajempi **tutkimuslähtöinen yhteenveto vuonna 2004?**
- 2004-2013 useita kiinnostavia aineistoja ja asetelmia, mutta **poikien erityisyys ei ole ollut analyysien/tulkintojen pääkysymyksenä**

OKM/OPH –seminaari 2004

Opetusministeriö ja Opetushallitus järjestivät Helsingissä 27.1.2004 seminaarin:

Uhkaako sukupuolten erilaisuus oppilaiden tasa-arvoa?

(ks. Koulu – sukupuoli – oppimistulokset. Opetushallitus 2004)

”Opetushallitus käynnistää syksyllä 2004 Erilaiset oppijat – yhteinen koulu -kehittämishankkeen, jossa tavoitteena on ... tuottaa sellaisia toimintamalleja, että

- heikkojen suoritusten määrä vähenee sekä tytöillä että pojilla ja että
- kaikki oppilaat pystyvät paremmin suoriutumaan omien oppimisedellytystensä mukaisesti samalla säilyttäen oppimisen ilon.

Useita tutkimuskatsauksia 2004

Seminaarissa esitettiin useita tutkimuskatsauksia:

- **Siimes: Murrosiän kriittiset vaiheet**
- **Yrjölä: Tytöt ja pojat oppimistulosten arvioinnissa**
- **Lyytinen: Sukupuoli ja oppimisvaikeudet**
- **Scheinin: Sukupuolten mahdollisuudet koulutukseen**
- **Niemivirta: Sukupuolierot oppimismotivaatiossa**
- **Lahelma: Tytöt ja pojat koulukeskustelussa**
- **Gordon: Tytöt ja pojat koulun arjessa**

Poimintoja vuodelta 2004

Raportin johdanto

- ”...Vähemmälle huomiolle on jäänyt se, että poikien ja tyttöjen keskimääräisissä **oppimistuloksissa** on – hiukan oppiaineesta riippuen – **melkoisia eroja**.
- Eroja on myös **valinnoissa** ja **asenteissa**.
- ...tyttöjä ja poikia
 - **kohdellaan** koulussa **eri tavoin** ja myös
 - heidän koulumenestystään **arvioidaan eri perusteilla**.”

Siimes 2004

- Keskeistä on nyt lähteä kouluissa pohtimaan, miten sukupuoli tulee ottaa huomioon, erityisesti murrosiän keskivaiheilla.
- **Osa pojista kehittyy** erinomaisen **hitaasti** nuorena. Tämä on elimellinen osa miehisyyttä, eivätkä pojat itse ole siihen syyllisiä.
- Kehityksellisestä näkökulmasta lähtien **pojat ovat tyttöjä huonommassa asemassa**, jos sukupuolta ei oteta huomioon.
- ...**tyttöihin verrattuna moninkertainen määrä nuoria poikia irtaantuu yhteiskunnasta**, osin samoista syistä.

Siimes 2004

- ”Jos **luokattomuus** siirtyy yhä aiemmaksi nykyisestään, on ilmiselvää, että
- pojilla olisi tyttöjä enemmän vaikeuksia, koska **luokattomuuden vuoksi pojat menettäisivät “laumansa” eli luokkatoverinsa.**”

Siimes 2004

- Perusopetuksen opetussuunnitelmaan ei tule sijoittaa sellaisia **valintoja**, jotka
 - nuoren täytyisi tehdä **murrosiän kriittisen vaiheen** aikana ja jotka
 - vaikuttaisivat ratkaisevasti hänen loppuelämäänsä.

Yrjölä 2004

- Tyttöjen ja poikien **oppimistuloksissa on selviä eroja,...**
- ...ehkä suurin uhka löytyy nimenomaan **poikien oppimistulosten suurista hajonnoista.**
- ...oppilaiden osaamiseen perustuva **yhdenvertaisuus ei ...pääse toteutumaan arvosanoihin perustuvissa valintatilanteissa.**

Lyytinen 2004

- Tutkimuskirjallisuudessa toistuvasti ilmenevä havainto on se, että **sukupuolten välillä on eroa kykyjen ja taitojen jakaumassa.**
- **Pojat** sijoittuvat taidoiltaan tyypillisesti enemmän **normaalijakauman laitoihin** kuin tytöt.
- **pojilla on tyttöjä enemmän oppimisvaikeuksia**
 - erityisesti **kielellisten taitojen** vaikuttamilla alueilla, kuten lukemisessa,
 - mutta myös **oman toiminnan hallinnassa**, kuten tarkkaavaisuudessa.

Lyytinen 2004

- Sukupuolten välillä havaitaan **eroja jo yhden vuoden iässä puheen tuottamisessa ja ymmärtämisessä sekä myös esimerkiksi symbolisessa leikissä.**
- Kirjallisuudesta **ei löydy sellaista oppimisvaikeuksien aluetta, jossa tytöillä olisi selkeästi enemmän ongelmia kuin pojilla.**
- **Tyttöjen vaikeudet** ilmenevät muilla mielen alueilla, kuten
 - **emotionaalisissa** ongelmissa, erityisesti mielialan säätelyn ja syömisen häiriöissä.

Scheinin 2004

- ...koulunsa aloittaneiden mutta **ei vielä koulukypsien joukossa** on huomattavasti **enemmän poikia** kuin tyttöjä,..
 - ...on **tasa-arvonäkökuilmasta** vähintäänkin **pulmallista**.
- ...lasten ikätyypillisen **kehityksen sukupuolten välisiä eroja ei ole otettu koulunaloituspäätöksiä** tehtäessä **riittävässä määrin huomioon**.

Scheinin 2004

- Nykyinen järjestelmämme tuottaa **ongelmia oppilaille, joilla murrosikä alkaa myöhään, jatkuu pitkään tai on myrskyisä.**
- **...yhtenäiskoulun nykyisestä päättymisajan-kohdasta kärsii huomattavasti useampi poika kuin tyttö.**
- Tasa-arvolain 5 §:n mukaan “– – – viranomaisten ja oppilaitosten sekä muiden koulutusta ja opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että **naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen**”.
- Olisiko liian rohkeaa puhua tässäkin yhteydessä **heitteillejätöstä tai virkatehtävien laiminlyömisestä?**

Niemivirta 2004

- Opetuksen ja koulutyön kehittämisen kannalta haasteina ovat ...
 - **poikien oppimishakuisuuden** ja koulunkäyntiin panostamisen lisääminen sekä
 - **tyttöjen heikon itsetuottamuksen vahvistaminen** ja epäonnistumisen pelon vähentäminen.
- Tehtävää ei helpota ... **suorituskeskeisyyden korostuminen** siirryttäessä
 - perusopetuksen 1–6 luokilta 7–9 luokille ja
 - perusasteelta toiselle asteelle.

Lahelma 2004

- Rakenteellisesta näkökulmasta **miehet ovat naisia vahvemmassa asemassa työelämässä ja muutenkin yhteiskunnassa, tyttöjen keskimäärin paremmista koulutodistuksista ja naisten pidemmästä koulutuksesta huolimatta.**
- **Ei ole näkyvissä, että tämä asetelma kovin nopeasti muuttuisi, sillä ikäluokat, joissa naiset ovat miehiä koulutetumpia, ovat jo pitkään olleet työelämässä.**

Lahelma 2004

- Kun poikien huonoa koulumenestystä pidetään koulutusongelmana, **huonosti menestyvät tytöt unohtuvat**, vaikka juuri he jäävät jatkokoulutuksen ulkopuolelle kaikkein useimmin.
- Poikien ongelmista puhutaan yleistäen, vaikka **kaikilla pojilla ei ole ongelmia**.
- Tällaiset näkemykset perustustuvat dikotomisiin näkemyksiin **tytöistä ja pojista kahtena kategoriana**.
- Niistä on **hyvin vähän apua yritettäessä ratkaista vaikeuksia, joita yksittäiset tytöt ja -pojat kokevat koulussa**.

Lahelma 2004

...Tästä näkökulmasta

poikien keskimääräisesti tyttöjä huonompaa koulumenestystä ei voida pitää tasa-arvokysymyksenä.

Koulutuksellisen tasa-arvon kysymykset ovat kyllä mukana,

mutta ne koskevat erityisiä poikaryhmiä.

Miten 2004 seminaari on vaikuttanut koulututkimukseen/peruskoulun kehittämiseen?

- Varsin vähän, en löydä vaikutusta peruskouluun!**
- Poikien erityiskysymykset jäivät pois opetushallituksen Erilaiset oppijat –hankkeesta.**
- Vastaavaa seminaaria ei ole sittemmin järjestetty**
- Ei myöskään samanlaista tutkimuskatsausta.**
- Lahelman tulkinnot/päätelmät vaikuttaneet eniten!?**

Lahelma 2004

”Paholaisen asianajan tulkinta”

- Kun *naisten matalapalkkaisuutta* pidetään ongelmana, *matalapalkkaiset miehet* unohtuvat, vaikka juuri he *syrjäytyvät* kaikkein useimmin.
- *Naisten* ongelmista puhutaan yleistäen, vaikka *kaikilla naisilla* ei ole ongelmia.
- Tällaiset näkemykset perustustuvat dikotomisiin näkemyksiin *naisista* ja *miehistä* kahtena kategoriana.
- Niistä on hyvin vähän apua yritettäessä ratkaista vaikeuksia, joita *yksittäiset naiset ja miehet* kokevat *työelämässä*.

Onko poikien/miesten asema koulutuksessa suurimpia yhteiskunnallisia muutoksia sadan viime vuoden aikana?

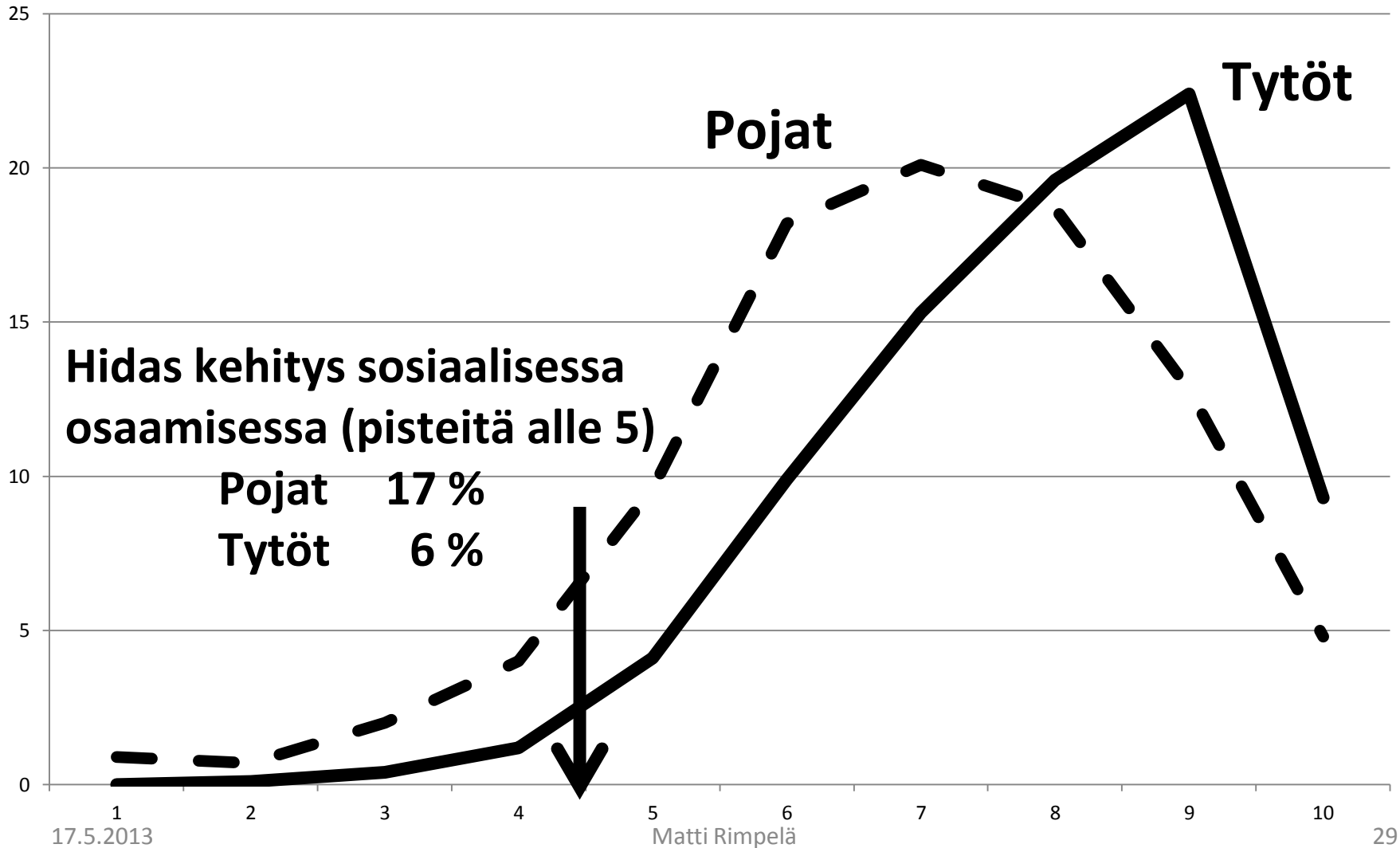
- Mielestäni on
- Vaikutukset tulivat näkyviin 2000-luvulla, esim.
 - ”häiriöpalvelujen” kustannukset 2-3 kertaisiksi
 - karkea arvio: + miljardi euroa 1995->
 - yli 70 % VIP-asiakkaista poikia
 - 60-70 % valmistuneista lääkäreistä naisia
 - Vaikuttanut merkittävästi terveydenhuollon kehitykseen

Mistä oikeastaan on kysymys?

- **Yksilölliset erot** lasten kehityksessä aikuisiksi
- **Suuret erot yhteisiä tytöille ja pojille**
 - Kasvupyrähdys 11-14 –vuotiaana OK
 - Perhetausta
 - DNA -> temperamentti
- **Keskimääräinen ero** tyttöjen ja poikien välillä
 - Tytöt kehittyvät keskimäärin nopeammin kuin pojat
 - ero murrosiässä lähes vuosi
- **Hitaasti kehittyvissä 3-4 kertaa enemmän poikia**
 - Ongelmissaan **pojat eksternalisoivat ja tytöt internalisoivat**

SDQ/Sosiaalisuus: Summapistemäärä

(Helsingin seutu, 7-luokat/13-vuotiaat, syksy 2011, N=8 551)

Mitä tulisi tehdä?

- **Analysoidaan tarkemmin poikien koulutusaseman historiallinen muutos**
 - suhteessa koulutusjärjestelmään ja
 - suhteessa yhteiskuntaan
 - Onko todellakin suurimpia yhteiskunnallisia muutoksia?
- **Huolellinen tutkimuskatsaus 2004-2013 julkaistuihin tutkimuksiin poikien ja koulutuksen vuorovaikutuksesta**
- **Tutkimusaineistojen analyysi poikien näkökulmasta**
- **Kehittämisessä otetaan perustaksi myös**
 - uusin tieto lapsen kehityksestä aikuiseksi
 - kasvatuksesta

Lopuksi

- Jätetään Lahelman (2004) ideologisesti painottunut tulkinta omaan arvoonsa
- **Poikien koulutusaseman muutos on tasa-arvopolitiikan tärkeimpiä haasteita**
- Kysymys ei ole vain **kokemuksesta**, vaan myös **koulutuksen rakenteesta ja osaamisesta**